

Sääkset ovat hyväksyneet niille rakennetun tekopesän, ja kevään soidinmenot, joihin kuuluu koiraan näyttävä taivastanssi, ovat alkaneet Kalvolassa.

KUVA SIMO LOISA

Luonnontieteellisen keskusmuseon tietokannassa olevat sääksen pesäpuut on merkitty virallisella rauhoitustaululla.

KUVA ILMARI HÄKKINEN

Sääksen pesä on rauhoitettu

Sääkset valitsevat pesäpuuksi tasalatvaisen ylispuumännyn. Pesäpuusta tulisi olla esteetön näkyvyys kaikkiin suuntiin.

Teksti ILMARI HÄKKINEN ja JUHANI KOIVU

Suojelutyön tuloksena sääksi eli kalasääski on noussut silmälläpidettävästä lajista elinvoimaisten joukkoon. Nykyään Suomessa pesii 1 000–1 200 sääksiparia. Vielä 1970-luvun alussa pesivä kan- ta oli vaikeuksissa ympäristömyrkk- yjen, pesien tuhoutumisen ja ihmisen aiheuttaman uhan vuoksi.

Kannan suurentumista on osaltaan aut- tanut sääksen pääasiallisten ravintokalojen kuten lahnan- ja särjensukuisten kalojen runsaus, eikä enää tavata ympäristömyrk- kyihin kuolleita sääksiä. Joitakin hauleihin kuolleita löytyy, mutta nekin ensisijaisesti muuttoreitin varrelta.

Sääksien pesinnän onnistuminen edel- lyttää sitä, että metsissämme on tarjolla so- pivia pesäpuita ja että pesintä voi toteutua häiriöttä.

Vuosien seurantatutkimuksen perusteella sääksen suojeluun keskittynyt Sääksisäätiö on laatinut yhteistyössä UPM Metsän kans-

sa ohjeet sääksen pesäympäristön metsän- hoidosta. Sääksisäätiön verkkosivuilta löy- tyvät ohjeet on suunnattu metsänomistajille ja metsäammattilaisille.

Taulu kertoo pesästä

Suomen metsissä on tiedossa arviolta 2 000 sääksen pesäpaikkaa, joista vuosittain noin puolet on asuttuna. Asumattomat pesät muodostavat tärkeän vaihtopesien verkoston.

Luonnonsuojelulain perusteella sääksen pesäpuu ja pesä ovat pysyvästi rauhoitettuja silloinkin, kun pesä ei ole käytössä.

Metsänomistajien suhtautuminen sääk- siin ja niiden pesiin on Sääksisäätiön nä- kemyksen mukaan nykyään erittäin myön- teinen. Metsänomistajalla ei liene mitään tarvetta yksittäisen puun kaatamiseen, mut- ta jos pesäpaikkaa ei tiedetä, voi hakkuiden yhteydessä tapahtua vahinkoja. Sääksisäätiö

tekee yhteistyötä metsäalan organisaa- tioiden kanssa, jotta sääksen pesäpaikat olisivat etukäteen tiedossa.

Rauhoitustaulu puun kyljessä kertoo, että pesä on tiedossa ja seurannan koh- teena. Uusista pesistä kerätään tietoa Luonnontieteellisen keskusmuseon tietokantaan, johon metsänomistajien pyydetään välittämään havaintonsa.

Tekopesän rakenta- minen vaatii maan- omistajan luvan.

Pesiä ja tekopesiä

Sääksi valitsee pesä- puuksi useimmiten männyn edellyttäen, että puuhun on van- huuttanut kehittynyt tasalatvus ja että

puu nousee ylispuuna muun metsän yläpuolelle. Linnut yrittävät pesiä hei- kommissakin latvuksissa, mutta syys- myrskyt ja lumitaakka tekevät pesistä lyhytikäisiä. Myös entisaikojen kolmio- mittaustornit olivat sääksien suosimia pesäpaikkoja.

Talvella 2018 Lammin Evolla tehtiin harvennushakkuun yhteydessä pesäpuun ym- pärillem avointa tilaa vierus- puita yläharventamalla.

KUVA ILMARI HÄKKINEN

Sääksen pesäpuutarve voidaan ottaa huo- mioon metsänhoidossa niin, että säästöpu- ta valittaessa etsitään latvukseltaan sopivia tai sellaiseksi kehittyviä puuyksilöitä tule- vaisuuden pesäpuiksi.

Vuosien mittaan lintujen kelokapuloista kokoama pesälinna voi saavuttaa yli metrin korkeuden, ja lopulta puun latvus murtuu pesän painon alla. 1970-luvulla lintuharras- tajat alkoivat rakentaa sääksille pesäalustoja alas pudonneiden pesien tilalle ja sopiviin metsäkohteisiin myös uusia.

Tekopesän rakentaminen vaatii aina maanomistajan luvan.

Rakennetuilla pesäalustoilla pesii ny- kyisin merkittävä osa sääksikannastamme. Sääksirengastajat tarkastavat vuosittain eri puolilla maata tiedossa olevat pesäpaikat ja rengastavat poikaset.

Näkyvyys joka suuntaan

Näkyvyys pesältä eri suuntiin näyttää ole- van sääksien pesäpaikkavalinnan kannalta ratkaiseva tekijä. Yhä useampi vanha pe-

säpuu on kuitenkin jäämässä lähipuiden latvuksen peittoon, jolloin sääkset lähtevät etsimään uutta paikkaa.

Tilanteeseen voidaan puuttua siten, että pesäpuun lähiympäristön puustoa käsitel- lään yläharvennuksella. Näin saadaan riit- tävän avoin näkymä palautetuksi vuosiksi eteenpäin.

Mikäli sääksen pesä sijaitsee tulevalle uudistushakkuualalla, pesäpuun ympärille tulee jättää tuulelta suojaavia, mielellään matalampia säästöpuita. Sääksi voi kyllä kelpuuttaa aukon keskelle jätetyn yksit- täisen pesäpuun, mutta vaarana on, että se kaatuu syysmyrskyissä.

Metsänomistajat ovat yleisesti hyväksy- neet nämä metsänhoidon rajoitukset ja säi- lyttäneet myönteisen asenteensa sääksiin. Pesäympäristön huomioon ottavalla met- sänhoidolla sääksellä näyttää olevan hyvät edellytykset sopeutua talousmetsiin. ●

Artikkelin kirjoittajista Juhani Koivu on Sääksisäätiön toiminnanjohtaja ja Ilmari Häkkinen Sääksisäätiön puheenjohtaja.

Älä häiritse pesintää

Sääksen pesäpaikan metsän- hoitotyöt tulee ajoittaa siten, että pesintä ei häiriinny. Hak- kuut, istutukset ja taimikon- hoito suositellaan ajoitetta- vaksi syyskuun ja maaliskuun väliselle ajalle.

Toukokuu ja kesäkuu ovat kriittisintä aikaa sääksien pe- sinnän kannalta. Kesähel- teellä jo tunnin yhtäjaksoinen häiriö voi johtaa pesinnän epäonnistumiseen.

Suosituksena on välttää metsänhoitotoita sellaisilla kohteilla, joissa syntyy nä- köyhteys pesälle, Etelä-Suo- messa 15.4.–31.7. ja Poh- jois-Suomessa 15.4.–31.8.

LISÄTIETOJA
saaksisaatio.fi/saaksisaation-uutiset/
node/metsanhoito-saaksen-pesapuun-
laheisyysdessa